

Vastaus valtuustoaloitteeseen: Syntyvyys uuteen nousuun Uudessakaupungissa

Aloite: Valtuutetut Laura Kontu, Olli-Pekka Päivärinta, Lasse Virtanen, Raimo Löfstedt, Tarmo Kangas, Seppo Laine, Seppo Nikula ja Pilvi Marsela ovat allekirjoittaneet valtuustoaloitteen 22.8.2022, jossa allekirjoittaneet ehdottavat selvityksen tekemisestä erilaisista syntyvyyden kasvun kannustimista.

Tiivistelmä/johdanto

Valtuustoaloitteeseen on laadittu vastaus hyödyntämällä sekä valtakunnallista, viimeaikaiseen tutkimukseen perustuvaa tietoa sekä Uudenkaupungin paikallista väestökehitystä ja palvelurakennetta koskevaa tietoaanalyysia. Suomessa syntyvyys on pitkään ollut väestön uusiutumistason alapuolella, ja myös Uudessakaupungissa syntyneiden lasten määrä on laskenut viime vuosikymmenen keskiarvosta. Tutkimusten mukaan syntyvyyteen voidaan vaikuttaa ennen kaikkea parantamalla lapsiperheiden arjen sujuvuutta, taloudellista turvallisuutta ja perhemyönteistä ympäristöä.

Vastauksessa on tarkasteltu, mitä nämä kansalliset havainnot merkitsevät Uudenkaupungin olosuhteissa ja millaisia toimenpiteitä kunnalla on mahdollisuus toteuttaa. Esille nousevat erityisesti lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen, eriarvoisuuden vähentäminen, harrastamisen kustannusten hillitseminen, omaehtoisen liikunnan tukeminen sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun turvaaminen sekä nuorten aikuisten mielen hyvinvoinnin tukeminen. Mielenterveyspalveluiden saatavuus ja matalan kynnyksen tuki nuorille aikuisille on syntyvyyden näkökulmasta merkittävä tekijä.

Tämä työ linkittyy myös käynnissä olevaan kuntastrategian valmisteluun, jossa tullaan linjaamaan kaupungin pitkän aikavälin tavoitteita väestökehityksen, lapsiperheiden hyvinvoinnin ja palvelujen kehittämisen näkökulmasta.

Syntyvyys Suomessa

Suomessa kuten muissa kehittyneissä maissa väestö vanhenee ja syntyvyys laskee. Suomessa syntyvyys ei ole enää ikärakenteen kannalta riittävällä tasolla. Tilastokeskuksen (2024) väestöennusteessa todetaan, että Suomen väkiluku nousisi 6,5 miljoonaan henkilöön vuoteen 2070 mennessä, mikäli nettomaahanmuutto pysyisi nykyisellä tasolla. Alle 15-vuotiaiden määrän sijaan laskisi nykyisestä 832 000 nuoresta runsaaseen 700 000 nuoreen vuoteen 2070 mennessä. Pitkällä aikavälillä syntyvyys ei siis ole ikärakenteen kannalta kestävällä tasolla.

Tilastokeskuksen vuoden 2025 ennakkotietojen mukaan syntyvyys kuitenkin kasvoi hieman edellisvuodesta, kokonaishedelmällisyysluku oli 1,30, kun vielä vuotta aikaisemmin se oli vain 1,25. Luku on kuitenkin mittaushistorian kolmanneksi alhaisin. Kokonaishedelmällisyysluku kertoo, kuinka monta lasta nainen synnyttäisi elämänsä aikana, jos syntyvyys pysyisi laskentavuoden tasolla. Ennakkotilaston mukaan vuonna 2025 syntyi 45 835 lasta, mikä on 2 115 lasta enemmän kuin vuonna 2024.

Tilastokeskuksen tilastosta selviää myös se, että kuolleita oli vuonna 2025 yhteensä 59 030, mikä oli 763 henkeä enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Määrä on kolmanneksi suurin sitten sotavuosien. Saman tilaston mukaan vastasyntyneen elinajanodote oli pojilla 79,8 ja tytöillä 84,7 vuonna 2025. Poikien elinajanodote piteni 0,2 vuodella ja tyttöjen laski 0,1 vuodella vuoden 2025 aikana.

Uudessakaupungissa on viimeisen kymmenvuoden aikana syntynyt lapsia keskimäärin noin reilu 100 lasta vuodessa, kuitenkin vuonna 2025 lapsia syntyi vain 84.

Syntyvyyden lasku ei ole uusi ilmiö Suomessa. 1900-luvun alussa Suomessa syntyi keskimäärin noin viisi (5) lasta naista kohden ja 1930-luvulla syntyvyys oli tippunut keskimäärin noin kolmeen (3) lapseen naista kohden. Tämä aiheutti aikanaan kansallisen huolen lapsipulasta ja väestökadosta.

Jo 1960 - ja 1970-luvun taitteessa kokonaishedelmällisyys alitti väestön uusiutumisrajan, joka on 2,1 lasta synnyttäjää kohden. Vuonna 2010 syntyi 61 000 lasta, mutta vuonna 2018 jätiin jo alle 50 000 lapsen. 2020-luvun alussa kokonaishedelmällisyys oli enää 1,4. Hedelmällisyysluku olisi vieläkin merkittävästi alhaisempi ilman Suomessa asuvia ulkomaalaistaustaisia naisia, joiden korkeampi syntyvyys parantaa tilastoa merkittävästi. (Hiilamo 2020).

Väestöpolitiikka

Väestöpolitiikka on kaikkia niitä toimenpiteitä, pyrkimyksiä, hankkeita, kannustimia, ohjelmia ja toimenpiteitä, joilla määritellään ja halutaan vaikuttaa syntyvyyden ja kuolleisuuden suhdeluun ja muuttoliikkeeseen. Väestöpolitiikan perimmäisenä tavoitteena ja pyrkimyksenä on edesauttaa yhteiskunnan kannalta suotuisaa kehitystä.

Suomessa ei ole yhtä selkeää kansallista väestöpoliittista ohjelmaa, jollei sellaiseksi katsota Väestöliiton (2020) julkaisema väestöpoliittista raporttia/ohjelmaa, jossa tarkastellaan kattavasti väestöpolitiikkaa kokonaisuutena sekä pohditaan väestöön vaikuttavia trendejä Suomessa. Raportissa analysoidaan väestömuutosten kehityskulkujen syitä ja millaisia vaikutuksia niillä on ollut ja on ekologiselle, inhimilliselle ja taloudelliselle kestävyydelle Suomessa.

Kansallista, alueellista tai kunnallista väestöpolitiikkaohjelmaa- johon on määriteltynä tarkka väestötavoite- tehdään erittäin harvoin.

Näkyvin osa väestöpolitiikkaa on maahanmuutto ja siihen liittyvät toimenpiteet, joiden vaikutukset näkyvät hyvin selvästi ja nopeasti yhteiskunnassa.

Väestöpolitiikka tulisikin määritellä kokonaisuudeksi, joka tulee ymmärtää laaja-alaisena keskusteluna, päätöksentekona ja toimenpiteinä niistä arvoista, tavoitteista ja keinoista, jotka liittyvät väestön määrään ja rakenteeseen. (Väestöliitto 2020)

Syntyvyyden kannustimet; kansallinen haaste- alueellinen ratkaisu?

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi Väestöliitolle vuonna 2024 toimeksiannon selvittää ja kartoittaa syntyvyyteen vaikuttavia tekijöitä ja selvittää syntyvyyteen vaikuttavia kannustimia.

Väestöliiton tutkimusprofessori Anna Rotkirchin tekemä selvitys luovutettiin sosiaali- ja terveysministerille loppuvuodesta 2024. Selvitys sisälsi tilannekatsauksen syntyvyyden laskun

syistä sekä antoi 20 toimenpide-ehdotusta, joilla voitaisiin tukea ihmisiä pääsemään lähemmäksi haluamaansa lapsilukua:

1. Lasten ja nuorten kuuleminen, 2. Yhteiskunnallinen keskustelu syntyvyyden laskusta, 3. Taloudellinen kannustin ensimmäisen lapsen saamiseksi ennen naisen 30 ikävuotta, 4. Koulutuspolitiikka: koulutustason nostaminen yli teollistuneiden maiden keskiarvon, aikaisempi valmistuminen opinnoista, opiskelun ja vanhemmuuden yhdistämisen helpottaminen., 5. Korkeampi työllisyys: työllisyystason nosto.
6. Hedelmällisyystietoisuuden lisääminen kouluissa, 7. Hedelmällisyysneuvonta: eri elämäntilanteisiin sopiva neuvonta osaksi jo olemassa olevia sotepalveluja ja työterveyshuoltoa, 8. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden neuvonta hyvinvointialueilla, 9. Hedelmöityshoitoihin panostaminen, 10. Suomi koordinoi hedelmällisyyttä ja syntyvyyttä.
11. Mielenterveysongelmiin puuttuminen: nuorten aikuisten tulisi saada ongelmiinsa apua nopeasti, 12. Kansallinen ruutuakasuositus: ohjeistusta nuorten aikuisten ruutuajan määrään, jonka pyrkimyksenä on tukea ihmissuhdetaitoja., 13. Nuorille aikuisille parisuhdeneuvontaa: Nuorten tulisi saada tukea parisuhteiden ongelmiin kasvatus- ja perheneuvoloista tai opiskeluterveydenhuollosta., 14. Lapsiperheiden ja koulutuksen rahoitus tulisi säästää isoimmilta leikkauksilta, 15. Vanhemmuus ei laske tuloja tai eläkekertymää: pienten lasten vanhempien hoivatyön kompensointia nykyistä paremmin.
16. Perhemyönteisemmät työpaikat: työnantajille suunnattu kampanja raskaussyrjinnän ehkäisemiseksi ja perhemyönteisemmän työpaikkakulttuurin saamiseksi., 17. Toimivat varhaiskasvatus ja perhevapaat: resursseja niiden laadun seuraamiseksi ja kehittämiseksi., 18. Entistä parempi synnytysvalmennus ja fysioterapiapalvelut synnyttäneille, 19. Vanhempien oikeus parisuhteiden tukemisen palveluihin lisätään sosiaalihuoltolakiin, 20. Tukea lapsiperheille: kehitetään perheisiin jalkautuvia palveluita ja vertaistukea perheille.

Miten sitten Uudenkaupungin kaltaiset pienet kunnat pystyvät osallistumaan syntyvyyden kannustimiin? Syntyvyyden tukemista kuntatasolla on usein lähestytty erilaisten kuntalisien kuten lapsirahan tai kotihoidon kuntalisien maksamisella. Tämän tyyppisten toimenpiteiden pitkäkestoisista vaikutuksista ei ole kuitenkaan saatu näyttöä tai ne ovat olleet hyvin lyhytvaikutteisia. Sen takia olisikin pohdittava pitkäkestoisia kannustimia ja toimenpiteitä, joilla pyritään muutokseen pidemmällä aikavälillä ja siten, että ne tukevat kokemusta Uudestakaupungista paikkana, jossa on hyvä elää ja kasvattaa lapsia. Paikallinen syntyvyys kytkeytyy vahvasti myös kunnan kykyyn houkutella ja pitää kiinni nuorista aikuisista, erityisesti 20–35-vuotiaista naisista. Aluekehittämisen asiantuntijatoimisto MDI:n selvityksessä huomattiin, että nuorten naisten ja miesten sijoittumisella on monia seurauksia. Suurin osa muuttopäätöksistä tehdään ennen 35 ikävuotta. Tämän jälkeen monikaan ei muuta. Siksi kannustimet, joilla nuoret ikäluokat ja erityisesti nuoret naiset saadaan pysymään kunnassa, on väestökehityksen kannalta erityisen tärkeä seikka. Nuorten naisten pysymistä kunnassa tukevat erityisesti sosiaaliset verkostot, työ - ja koulutusmahdollisuudet, tasa-arvoinen päätöksenteko sekä laadukkaat ja saavutettavat lähipalvelut.

Syntyvyyden kannustimien selvityksissä on myös havaittu, että työn ja perheen tasapaino sekä isien aktiivinen osallistuminen vanhempainvapaisiin ovat yhteydessä korkeampaan syntyvyyteen.

Kunnalla on mahdollisuus edistää perhemyönteisiä käytäntöjä paikallisesti esimerkiksi alueen työyhteisöissä.

Perheiden taloudellinen tilanne ja pieni tai olematon taloudellinen liikkumatila saattavat myös osaltaan selittää sitä, että lasten hankintaa lykätään tai lapsimäärä jää pieneksi.

Uudessakaupungissa arvioilta noin 11–13 % kaikista lapsista elää pienituloisissa perheissä, suhteellisessa köyhyydessä. Valtakunnallinen luku on viimeisimmän arvion mukaan 12–13 %. Valtakunnallisesti kuin myös Uudessakaupungissa on huomioitava se seikka, että köyhyyttä on myös niissä perheissä, joissa vanhemmat käyvät töissä.

Vaikka varhaiskasvatus on Uudessakaupungissa suurimalle osalle perheistä maksutonta on esimerkiksi lasten harrastamisen hinta noussut merkittävästi.

Uusikaupunkilaisten lasten ja heidän perheidensä tukemiseksi tarvitaankin siis ennen kaikkea valtakunnallista perhepolitiikkaa, jossa huomioidaan lasten ja perheiden tarpeet kokonaisvaltaisesti. Samanaikaisesti on kuitenkin tärkeä pohtia myös niitä keinoja ja kannustimia, joilla saataisiin konkreettisesti tuettua uusikaupunkilaisia perheitä siten, että he kokevat elämän Uudessakaupungissa sellaiseksi, että täällä on hyvä asua ja elää isommallakin perheellä.

Ehdotuksia ja kannustimia syntyvyyden kasvun tukemiseksi Uudessakaupungissa:

- 1) **Lasten kuulemisen kehittäminen** – Selvitetään mahdollisuutta hakea mukaan UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -malliin, joka auttaa kuntia tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ratkaisuja niin lasten arjen palveluissa kuin kunnan hallinnossa. – Kaupungissa kehitetään lasten kuulemisen malleja laaja-alaisesti siten, että lapset -ja nuoret ovat osallisina kaikissa heitä koskevissa asioissa.
- 2) **Eriarvoisuuden vähentäminen – Osallisuutta lisäämällä** – Huomioidaan eriarvoisuuden vähentäminen palveluiden suunnittelussa ja mahdollistetaan maksuttomien palveluiden ja tapahtumien kattavuus osallistumisen tukemiseksi. Huomioidaan kunnan palvelutuotannossa nuoret aikuiset ja erityisesti nuoret naiset. -> Annetaan nuorille aikuisille syy jäädä Uuteenkaupunkiin.
- 3) **Mielen hyvinvoinnin tukeminen** - Kehitetään ehkäisevän päihdetyön (EPT)- työmuotoja sekä muita nuorten aikuisten mielenterveyttä tukevia ennaltaehkäiseviä matalan kynnyksen palveluja -> järjestöyhteistyö ja kulttuurihyvinvointityö.
- 4) **Omaehtoinen liikkuminen** – Tuetaan lapsia- ja perheitä omaehtoiseen liikkumiseen tarjoamalla monipuolisia liikuntaolosuhteita ja lisään elintapa- ja liikuntaneuvontaa erityisesti perheille. -> liikunta- ja ravitsemusneuvonta.
- 5) **Harrastamisen Suomen malli** – kehitetään entisestään harrastustakuun eli maksuttomien harrastusten tarjoamista lapsille ja nuorille myös jatkossa. – Mietitään keinoja harrastustakuun laajentamisesta perheille.
- 6) **Panostetaan varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen** –Vaikka kysely -ja tilastotiedon pohjalta tiedetään, että Uudessakaupungissa ollaan tyytyväisiä varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen niihin panostaminen myös jatkossa on tärkeää, koska laadukas ja saavutettava varhaiskasvatus ja perusopetus ovat keskeisinä kannustumina paikkakunnalla pysymiseksi.

- 7) **Perhemyönteisen työkuulttuurin tukeminen-** Kannustetaan alueen työntekijäitä ja perheitä löytämään uusia käytäntöjä, joilla tuetaan työn ja perhe-elämän yhteensovittamista erilaisissa elämäntilanteissa. Tunnistetaan ne keinot, joilla kaupunki pystyy edesauttamaan tätä kehitystä. -> tietojohdaminen, asenteisiin vaikuttaminen -> uudet käytännöt -> järjestöyhteistyö
- 8) **Kaikukortti** – Otetaan kaikukortti käyttöön Uudessakaupungissa. Se on kortti, jolla tiukassa taloudellisessa tilanteessa olevat kuntalaiset voivat hankkia maksuttomia pääsylippuja ja kurssipaikkoja esimerkiksi erilaisiin kulttuuripalveluihin ja kansalaisopistoon.

Näiden toimenpiteiden ja kannustimien toteuttaminen tulee olla osa kaupungin eri hallinnonalojen työtä. Erillisen työryhmän perustamisen sijaan tätä työtä ja ehdotuksen mukaisia toimenpiteitä voidaan seurata poikkihallinnollisen UKIHYTE-ohjausryhmän toimesta, joka kokoontuu keskimäärin neljä (4) kertaa vuodessa. Toimenpiteiden kustannusvaikutukset tulee huomioida osana eri hallinnonalojen budjettiesityksiä vuodelle 2027.

Lisätietoja

Jan Vuorenlaakso, hyvinvointijohtaja, Arja Kitola, opetustoimenjohtaja, kaupunginarkkitehti Leena Arvela-Hellén, Katja Aalto, talous- ja hallintojohtaja, Jarkko Heinonen, elinkeinojohtaja.

Päätösehdotus:

Hyvinvointi- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyy selosteen mukaisen vastauksen ja toimenpiteet valtuustoaloitteeseen ja lähettää sen edelleen tiedoksi kaupunginhallitukselle ja valtuustolle.

Lähteet:

Hiilamo, Heikki (STM) (2020) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu: Syntyvyys on saatava nousuun

<https://stm.fi/-/suomalaisten-syntyvyys-on-saatava-nousuun>

Keski-Petäjä, Miina (Tilastokeskus) (2022) Lapset Suomessa: Lapsia yhteiskunnan talkoisiin – syntyvyyden ja syntyvyyshuolen historiaa Suomessa

<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/lapsia-yhteiskunnan-talkoisiin-syntyvyyden-ja-syntyvyyshuolen-historiaa-suomessa/>

Kunnallisanalan kehittämissäätiön (Kaks) Kansalaismielipide ja kunnat Ilmapuntari 2020 (Otava)

https://kaks.fi/wp-content/uploads/2021/08/polemia_119.pdf

Lapsiasiavaltuutettu: Lapsiasiavaltuutetun kirjelmä 26.6.2023

<https://www.sttinfo.fi/tiedote/lapsiasiavaltuutettu-lahetti-valtioneuvoston-jasenille-kirjelman-hallitusohjelman-vaikutuksista-lapsikoyhyteen?publisherId=17712812&releaseId=69995227>

Lehto, Markku. Kunnallisanalan kehittämissäätiön (Kaks) (2019) Suomi 2040 – onko väestöllä väliä? POLEMIKKI

<https://kaks.fi/suomi-2040-onko-vaestolla-valia/>

MDI Public (Artikkeli) (2022) Naisten muuttoliike keskittyy suuriin kaupunkeihin, eikä se ole yllätys.

Rapo, Markus (Tilastokeskus) (2024) Väestöennuste Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus

Rapo, Markus., Orjala, Hannele. (2021) 2021-2070, Tilastokeskus: Syntyvyys ei ole Suomessa ikärakenteen kannalta riittävällä tasolla (2021) https://stat.fi/til/vaenn/2021/vaenn_2021_2021-09-30_tie_001_fi.html

Rotkirch, Anna (2024) Väestöliitto: 20 ehdotusta lapsitoiveiden tukemiseksi - Selvitys syntyvyyden laskusta Suomessa

Sorsa, Tiia (Väestöliitto) (2020) Kestävän väestönkehityksen Suomi Väestöliiton väestöpoliittinen raportti 2020

<https://www.vaestoliitto.fi/verkkojulkaisut/kestavan-vaestonkehityksen-suomi/>